

## Sisukord

1. Ainevaldkond: Sotsiaalained	2
1.1. Valdkonna pädevus	2
1.2 Ainevaldkonna õppeained	2
1.3 Õppeaine tundide jaotumine:	2
1.4 Ainevaldkonna kirjeldus	3
2. Ajalugu	3
2.1 Õppe- ja kasvatuseesmärgid	3
2.2 Õppeaine kirjeldus	4
2.3 Õppetegevus	5
2.4 Füüsiline keskkond	6
2.5 Hindamise üldalused	7
2.6 Läbivad teemad	7
2.7 Lõiming teiste õppeainetega	8
3. Gümnaasiumiastme õpitulemused	10
4. Klass: 10. kl ....	11
4.1. Üldajalugu	11
4.2. Õppesisu (35 t).....	11
4.3. Eesti ajalugu I	14
4.4. Õppesisu (35 t).....	14
5. Klass: 11.kl	17
5.1. Eesti ajalugu II	17
5.2. Õppesisu (35 t).....	17
5.3. „Lähiajalugu I – Eesti ja maailm 20. sajandi esimesel poolel“	19
5.4. Õppesisu (35t):	20

6. Klass: 12.kl	22
6.1. „Lähiajalugu II – Eesti ja maailm 20. sajandi teisel poolel“	22
6.2. Õppesisu (35 t).....	23
6.3. „Lähiajalugu III – 20. sajandi arengu põhijooned: Eesti ja maailm“	25
6.4. Õppesisu (35 t).....	25
7. Hindamine	26

## **1. Ainevaldkond: Sotsiaalsained**

### **1.1. Valdkonna pädevus**

Sotsiaalsainete õpetamise kaudu taotletakse, et gümnaasiumi lõpuks õpilane:

1. mõistab inimühiskonna ajaloos toimunud ja tänapäeval toimuvate ühiskondlike muutuste protsesse ning olulisemate sündmuste põhjuseid ja tagajärgi;
2. austab demokraatiat ning inimõigusi, järgib üldtunnustatud käitumisreegleid ning on seaduskuulekas, teab kodanikuõigusi ja -kohustusi ning mõistab kodanikuvastutust;
3. tunneb mõningaid sotsiaalteaduste uurimismeetodeid ning kasutab neist mõnda õppes, seostades õpitut igapäevaeluga;
4. tunneb erinevate rahvaste kultuure, nende eripära ning suhtub lugupidavalt individuaalsetesse, kultuurilistesse ja maailmavaatelistesse erinevustesse, juhul kui need vaated pole inimväärikust alandavad;
5. on omandanud teadmisi ja oskusi sotsiaalselt aktsepsitud käitumisest ning inimsuhetest, mis aitavad kaasa tõhusale toimimisele erinevates sotsiaalsetes kontekstides, väärtustades neid;
6. on omandanud teadmisi ja oskusi, mis toetavad tervikliku ning autonoomse inimese kujunemist, väärtustades sotsiaalset õiglust ning positiivset suhtumist endasse ja teistesse;
7. on omandanud teadmised, oskused ja hoiakud, mis toetavad tervikliku, iseseisva ja terviseteadliku inimese kujunemist;
8. väärtustab vabadust, inimväärikust, võrdõiguslikkust, ausust, hoolivust, sallivust, vastutustunnet, õiglust, isamaalisust ning peab lugu endast, teistest ja keskkonnast.

## **1.2 Ainevaldkonna õppeained**

Ainevaldkonna õppeained on ajalugu ja ühiskonnaõpetus.

## **1.3 Õppeaine tundide jaotumine:**

Ajalugu – 6 kursust

10. klass

1. "Üldajalugu" - 35 t
2. „Eesti ajalugu I (kuni 16. ja 17. sajandi vahetuseni)“ - 35 t

11. klass

3. „Eesti ajalugu II (kuni 19. sajandi lõpuni)“ - 35 t
4. „Lähiajalugu I – Eesti ja maailm 20. sajandi esimesel poolel“ - 35 t

12. klass

5. „Lähiajalugu II – Eesti ja maailm 20. sajandi teisel poolel“ - 35 t
6. „Lähiajalugu III – 20. Sajandi arengu põhijooned: Eesti ja maailm“ - 35 t

## **1.4 Ainevaldkonna kirjeldus**

Sotsiaalainetes käsitletakse inimese ja ühiskonna toimimist minevikus ning tänapäeval. Sotsiaalainete õppimine aitab siduda erinevates õppeainetes õpitavat tervikuks ja arendada tervikpilti ühiskonnast ning kujundab oskust mõista minevikunähtuste alusel toimuvat arengut. Sotsiaalainete vahendusel areneb võime näha ühiskonna arengus erinevaid seoseid ning teha teadlikke valikuid, lähtudes ühiskondlikest väärtustest, normidest ja reeglitest; toimida kõlblise ja vastutustundliku isiksuse ning ühiskonnaliikmena. Sotsiaalainetes käsitletavate õppeteemade käsitlemise kaudu kujundatakse õpilastes valmisolek aidata kaasa naiste ja meeste ebavõrdsuse kaotamisele ühiskonnas ja soolise võrdõiguslikkuse edendamisele.

## 2. Ajalugu

### 2.1 Õppe- ja kasvatuseesmärgid

Ajalooõpetusega taotletakse, et õpilane:

- 1) tunneb huvi mineviku vastu ja teadvustab enda võimalusi mineviku uurijana ning ajaloos osalejana, määratleb end oma rahva ja Eesti ühiskonna liikmena, eurooplasena ning maailmakodanikuna;
- 2) tunneb ajalugu ajastule omaste sündmuste, protsesside, vaimulaadi ja isikute kaudu;
- 3) mõistab ajaloosündmuste ning -protsesside põhjuse-tagajärje, sarnasuse-erinevuse ja järjepidevuse olemust ning erineva tõlgendamise põhjusi, arvestab oma seisukohti kujundades ajastu konteksti;
- 4) väärtustab kultuurilist mitmekesisust ning mõistab seda ühiskonna rikkuse ja arengu eeldusena, teadvustab oma võimalusi kultuuripärandi säilitajana ning edasikandjana;
- 5) leiab ja analüüsib kriitiliselt ajalooteavet sisaldavat infot, hindab allikate usaldusväärsust ning kasutab erinevaid teabeallikaid eesmärgipäraselt;
- 6) mõistab ning tunnustab inimeste, vaadete ja olukordade erinevusi, kujundab ning põhjendab oma seisukohta, analüüsib ja hindab oma tegevust ning näeb ja korrigeerib oma eksimusi;
- 7) teab ja kasutab kontekstis ajaloo põhimõisteid ning eristab ajaloofakti tõlgendusest ja 8 arvamusel;
- 8) tunneb ning kasutab erinevaid õpivõtteid, tekstiliike, infokanaleid ja IKT vahendeid, väljendab oma teadmisi ning oskusi suuliselt ja kirjalikult ning kaitseb argumenteeritult oma seisukohta;
- 9) teab ainevaldkonnaga seotud erialasid, mõistab seoseid ainevaldkonnaga seotud teadmiste ja tööturu võimaluste vahel ja analüüsib enda ainealaseid teadmisi ja oskusi haridustee kavandamisel.

### 2.2 Õppeaine kirjeldus

**Ajalooõpetuse** eesmärk on kujundada õpilasi, kes on suutelised analüüsima ja mõistma maailma, milles nad elavad, ning tunnevad asjaolusid ja sündmusi, mis on maailmas juhtunud. Ajalooõpetuses omandavad õpilased kultuuriruumis orienteerumiseks vajalikke teadmisi oma kodukoha ning maailma minevikust ja kultuuripärandist ning erinevatest väärtussüsteemidest. Aine vahendusel hakkab õpilane teadvustama, analüüsima,

kriitiliselt hindama ja tõlgendama minevikusündmusi ning -protsesse, nende omavahelisi seoseid ja seoseid tänapäevaga ning ajaloosündmuste erineva tõlgendamise põhjusi.

Ajalooõpetus aitab õpilasel omandada kultuuriruumis ning ajalookeskonnas orienteerumiseks vajalikke teadmisi ja oskusi ning teadvustada ja analüüsida minevikunähtuste muutlikkust, tõlgendatavust, omavahelisi seoseid ning seoseid tänapäevaga. Käsitletakse inimeste igapäevaelu ja maailmapilti, ühiskonda, kultuuri ja mõtteviisi, sh väärtushinnangute muutumist, ning ajaloolisi isikuid ja sündmusi, lähtudes nii enda kui ka teiste vaatenurgast.

Eesti ajaloo kursuste suurte teemaplokkide ees on vastavad üldajaloo teemaplokkid. Üldajaloo kursuses õpitud teemasid ja põhimõisteid Eesti ajaloo kursuses eraldi esile ei tooda.

Gümnaasiumi ajalooõpetuses tähtsustatakse probleemikeskset käsitlust, analüüsides hinnanguid ja tõlgendusi erinevast seisukohast lähtudes. Mõistmaks, et ajalookirjutamine sõltub ajast ning ajalooürija seisukohast, kujundatakse kriitilist suhtumist erinevatesse mõtteviisidesse, võrreldakse ajaloosündmuste ja -nähtuste käsitlemist eri allikais ning hinnatakse allikate usaldusväärsust.

Ajalooõpetuses väärtustatakse kultuurilist mitmekesisust ning kujundatakse mõistmist, et mitmekesisus on ühiskonna rikkus ja arengu tingimus. Teadvustatakse õppija rolli kultuuripärandi säilitajana ning edasikandjana. Ajalooõpetus toetab õppija enesemääratluse kujunemist ja võimet asetada end kellegi teise olukorda, vaadelda maailma kellegi teise seisukohast lähtudes.

Õppijat suunatakse arutluse ning analüüsi kaudu looma seoseid ja tegema järeldusi, kujundama isiklikku suhtumist ning põhjendama seda argumenteeritult. Kriitilise mõtlemise kujundamiseks käsitletakse erinevaid allikaid jt õppetekste, mis annavad ajaloosündmustele hinnangu erinevast seisukohast lähtudes. Ajaloo probleemide analüüsimise kaudu rikastub väärtussüsteem, kujuneb rahvuslik ja kultuuriline identiteet, sallivus ja pooldav suhtumine demokraatlikesse väärtustesse, areneb õpilase ajalooline mõtlemine ning rikastub ajalooteadvus.

Ajaloo mõistmisele aitavad kaasa ekskursioonid, õppekäigud, ajaloo- ja ilukirjandus, teater ja kino, meedia, internet, eri inimesed ning paigad. Selle kogemuse ühendamisel koolis õpituga kujuneb õpilasel järk-järgult arusaam ajaloost.

Ajalooõpetuse kaudu kujundatakse erinevaid oskusi:

- 1) ajas orienteerumise oskus; oskus leida, analüüsida ja mõista seoseid ning mõtestada sündmuste ja nähtuste ajaloolise tausta kujunemist;

- 2) ajaloomõistete tundmine ja kontekstis kasutamine; oskussõnavara laienemine;
- 3) ajalooküsimuste esitamine ning neile vastates erinevate lahenduste pakkumine;
- 4) funktsionaalne kirjaoskus, kriitiline mõtlemine, arutlusoskus, järelduste tegemine ja seoste loomine ning oma seisukoha kujundamine ja põhjendamine;
- 5) empaatia, oskus asetada end kellegi teise olukorda ajastut arvestades, koostöö- ja konfliktilahendusoskus;
- 6) allikaanalüüs ja töö ajalookaardiga, info leidmine erinevatest teabeallikatest, selle kasutamine, kriitiline hindamine ja analüüsimine, allika usaldusväärsuse hindamine;
- 7) suuline ja kirjalik eneseväljendus, referaadi ja ajaloo uurimistöö koostamine, IKT vahendite kasutamine, et hankida infot ning esitleda oma töötulemusi.

### 2.3 Õppetegevus

Õpet kavandades ja korraldades:

- 1) lähtutakse õppekava alusväärtustest, üldpädevustest, õppeaine eesmärkidest, õppesisust ja oodatavatest õpitulemustest ning toetatakse lõimingut nii ainesiseselt kui ka teiste õppeainetega ja läbivate teemade abil;
- 2) taotletakse, et õpilase õpikoormus (sh kodutööde maht) on mõõdukas ning jätab piisavalt aega nii huvitegevuseks kui ka puhkuseks;
- 3) võimaldatakse õppida üksi ja koos teistega (iseseisvad, paaris- ning rühmatööd, õppekäigud, praktilised tööd), et toetada õpilaste kujunemist aktiivseteks ja iseseisvateks õppijateks ning loovateks ja kriitiliselt mõtlevateks isiksusteks;
- 4) kasutatakse diferentseeritud õppeülesandeid, mille sisu ja raskusaste toetavad individualiseeritud käsitlust ning suurendavad õpimotivatsiooni;
- 5) rakendatakse nüüdisaegseid IKT-l põhinevaid õpikeskkondi ning õppematerjale ja -vahendeid;
- 6) laiendatakse õpikeskkonda: muuseum, näitus, raamatukogu, ajaloolis-kultuuriline keskkond, sh omavalitsus- ja riigiasutused, ettevõtted, erinevate religioonide pühapaigad, lahingupaigad, sõjaväeosad ja teised riigikaitseinstituutsioonid, sh kaitseväge õppeasutused, jne;
- 7) kasutatakse erinevaid õppemeetodeid, sh:
  - aktiivõpet: paaris- ja rühmatöö, vestlus, diskussioon, väitlus, seminar, ajurünnak; projektõpe, loovülesande lahendamine (kirja ja kõne koostamine, teemantluuletus, ajaleht jne), juhtumianalüüs, rollimängud ja simulatsioonid, projektides osalemine, õppekäigud ja muu taoline;

- skeemi, plaani, võrdleva tabeli ning õpimapi koostamine, töölehe ja kontuurkaardi täitmine, arutluse ning temaatilise kava koostamine, arutluse kirjutamine;
- uurimuslikud tegevused, sh praktiliste ja uurimistöde koostamine, loodusobjektide ja protsesside vaatlemine, infootsing teabeallikatest ning infoanalüüs, referaadi ja ettekande koostamine, retsenseerimine ning esitlemine IKT vahendeid kasutades;
- allikaanalüüs (dokument, tekst, statistika, pilt, karikatuur jms) ning allika usaldusväärsuse hindamine;
- tegevuspõhine õpe (nt dramatiseering, esitluse ja temaatilise ekspositsiooni koostamine, õppekäigu ettevalmistamine ning korraldamine), vabatahtlik töö;
- mõistete seletamine ja kasutamine kontekstis, plankide ning ankeetide täitmine;
- kohtumised õigusorganite esindajatega ja teiste spetsialistide esindajatega koolis ja nende töö jälgimine töökohal jmt;
- arvestatakse õpilaste võimeid ja suutlikkust ning kohalikku eripära ja ühiskonnas toimuvaid muutusi;
- arendatakse õpilaste teadmisi, oskusi ja hoiakuid, sealjuures on põhiohk hoiakute kujundamisel;
- võimaldatakse siduda õpet koolivälise eluga, et kogu ainekäsitus oleks võimalikult elulähedane.

## 2.4 Füüsiline keskkond

Kool korraldab valdava osa õpet klassis, kus on:

- võimalused rühmatöökaks ja ümarlauavestluseks mööblit ümber paigutada või liikuda erinevate õppekeskkonna osade vahel;
- internetiühendus, arvuti kasutamise võimalus (vähemalt üks arvuti kahe õpilase kohta) ning audiovisuaalse materjali kasutamise võimalus.

Kool võimaldab kasutada ainekava eesmärgi toetavaid õppematerjale ja -vahendeid:

- ajaloo- ja maailmaatlasid, Eesti atlase komplekt (iga õpilase kohta), kontuur- ja seinakaardid, allikakogumikud, käsiraamatud, elulooraamatud ja teabekirjandus, auvisid, digitaliseeritud andmebaasid ja arhiivid, demonstratsioonivahendid ja illustratiivsed pildid (fotod, karikatuurid) ning IKT-põhiseid õppematerjale;
- Eesti, Euroopa ja maailma poliitiline kaart, Eesti Vabariigi põhiseadus (üks eksemplar õpilase kohta) ning põhiseaduse kommenteeritud väljaanne (üks kooli kohta), ÜRO inimõiguste ülddeklaratsioon (vähemalt üks kahe õpilase kohta), Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste

kaitse konventsioon (üks kooli kohta), ÜRO lapse õiguste konventsioon (üks kooli kohta), Euroopa Liidu põhiõiguste harta ning parandatud ja täiendatud Euroopa sotsiaalharta (üks kooli kohta);

- eri liiki meediaväljaanded.

Kool võimaldab õppe sidumiseks igapäevaeluga õpet ja õppekäike väljaspool klassiruumi.

## 2.5 Hindamise üldalused

**Ajaloo** õpitulemuste kontroll ja hindamine sisaldab suulist ning kirjalikku küsitlust, tööd kaartide, dokumentide, allikmaterjali ja piltidega, referaadi ja uurimistöö koostamist, loovtööd ning arutluse kirjutamist. Allikaanalüüsi puhul hinnatakse allikast olulise info leidmist, selle tõlgendamist ja võrdlemist, katkendi põhjal vastamist, kommenteerimist ning usaldusväarsuse üle otsustamist. Üksikfaktide tundmisele eelistatakse tähtsamate ajaloosündmuste ja -nähtuste analüüsi nõudvaid ülesandeid. Arutluse puhul hinnatakse vastavust teemale, ajastu- ja teemakohaste faktide teadmist, analüüsi, võrdlemise, seoste loomise ja järelduste tegemise oskust ning isikliku suhtumise väljendamist põhjendatud hinnangute kaudu.

## 2.6 Läbivad teemad

**Elukestev õpe ja karjääri planeerimine.** Ajalugu õppides käsitletakse inimeste erinevate tegevusalade arengut eri ajajärkudel, majanduslikke protsesse ühiskonnas ja nende mõju inimtegevusele. Erinevate õppetegevuste kaudu suunatakse õpilasi mõistma ja väärtustama elukestvat õpet kui elustiili ning mõtestama karjääri planeerimist kui jätkuvat otsuste tegemise protsessi. Õppetegevus võimaldab vahetult kokku puutuda töömaailmaga, nt ettevõtte külastusi, õpilastele tutvustatakse ainevaldkonnaga seotud ameteid, erialasid ja edasiõppimisvõimalusi. Õppetegevus võimaldab õpilasel süvendada teadmisi hariduse ja töömaailma vahelistest seostest, töösuhteid käsitlevatest õigusaktidest. Arendatakse iseseisva õppimise oskust ja vastutusvõimet ning oskust iseseisvalt leida ja analüüsida oma arengu vajadustest tulenevat infot edasiõppimise võimaluste kohta ja koostada karjääriplaan. Erinevad õppetegevused, sh õpilaste iseseisvad tööd, võimaldavad õpilasel seostada huvisid ja võimeid ainealaste teadmiste ja oskustega ning mõista, et hobid ja harrastused hoiavad elu ja karjääri tasakaalus.



**Keskkond ja jätkusuutlik areng.** Õpitakse väärtustama keskkonda kui tervikut, mõistma inimtegevuse mõju keskkonna arengule ja keskkonnaprobleemide lahendamisele; aru saama inimkonna kultuurilise, sotsiaalse, majandusliku, tehnoloogilise ja inimarengu erinevate tunnuste vastastikusest seotusest. Õpitakse mõistma inimtegevusega kaasnevaid riske ning vajadust kujundada isiklike seisukohti keskkonnaküsimustes, olema sotsiaalselt aktiivne ja vastutustundlik.

**Kodanikualgatus ja ettevõtlikkus.** Õpitakse väärtustama demokraatliku ühislugu korraldamist, koostööd, toetama algatusvõimet ning hindama vabatahtlikkusele põhinevat tegutsemist.

**Kultuuriline identiteet.** Õpitakse mõistma inimese rolli kultuuri kandjana, edasiviijana ja kultuuride vahendajana ning aru saama kultuuridevahelise suhtlemise ja koostöö tähtsusest. Teadvustatakse osalemist kultuuridevahelises suhtluses; väärtustatakse sallivust ning oma kultuuri ja teiste kultuuride pärandit, taunitakse diskrimineerimist ning tunnustatakse mineviku ja tänapäeva ühiskondade kultuurilist mitmekesisust.

**Teabekeskond.** Õpitakse määrama oma teabevajadusi ja leidma sobivat teavet; arendatakse kriitilise teabeotsingu ja -analüüsi oskusi; teadvustatakse meedia toimimist ja mõju, vajadust tunda avalikus ruumis (sh teabekeskonnas) kehtivaid reegleid ning järgida autoriõiguste kaitset.

**Tehnoloogia ja innovatsioon.** Õpitakse mõistma tehnoloogiliste uuenduste mõju inimeste töö- ja eluviisile, elukvaliteedile ning keskkonnale nii tänapäeval kui ka minevikus; aru saama tehnoloogiliste, majanduslike, sotsiaalsete ning kultuuriliste uuenduste vastastikustest mõjudest; käsitletakse tehnoloogilise arengu positiivsete ja negatiivsete mõjude ning tehnoloogia arengu ja selle kasutamise eetilisi küsimusi; kasutatakse info- ja kommunikatsioonitehnoloogiat (IKT) eluliste probleemide lahendamiseks ning oma õppimise ja töö tõhustamiseks.

**Tervis ja ohutus.** Õpitakse analüüsima erinevate valikute ja riskikäitumise (sh uimastite) mõju ning tegema tervisele ja turvalisusele (sh keskkonnale ja ühiskonnale) ohutuid otsuseid.

**Väärtused ja kõlblus.** Õpitakse analüüsima väärtusi ja kõlbelisi norme ning tundma erinevate väärtussüsteemide seoseid ajaloolis-kultuurilises kontekstis, religiooni ja maailmavaatega seoses; reflekteeritakse arutletakse isiklike väärtushoiakute ja kõlbeliste tõekspidamiste üle; õpitakse arvestama erinevaid vaateid ja seisukohti oma tegevust plaanides, väärtustama mitmekesisust kui ühiskonna rikkuse ja arengu tingimust.

## 2.7 Lõiming teiste õppeainetega

**Keel ja kirjandus** – õpilane suudab väljendada end selgelt ja asjakohaselt nii suuliselt kui ka kirjalikult, lugeda ning mõista erinevaid tekste; kasutada kohaseid keelevahendeid ja sobivat stiili ning ainesõnavara ja väljendusrikast keelt, järgida õigekeelsusnõudeid. Lisaks tähtsustuvad teksti kriitilise analüüsi oskus, meediakirjaoskus, info hankimine ja selle kriitiline hindamine, tööde vormistamine ning autoriõiguse kaitse.

**Võõrkeeled** – õpilane saab teadmised erinevatest kultuuridest ja traditsioonidest, mõistab oma kultuuri ja teiste kultuuride erinevust ning tal on lugupidamine teiste keelte ja kultuuride vastu; suhtleb mitmekultuurilises ühiskonnas.

**Matemaatika** – õpilane tunneb ajaarvamist, ressursside plaanimist (aeg, raha), matemaatilist kirjaoskust. Oskab esitleda arvanandmeid ja tõlgendada graafikud, tabeleid ja diagramme. Õpilane oskab probleeme esitada, sobivaid lahendusstrateegiaid leida ja neid rakendada, lahendusideid analüüsida ning tulemuse tõesust kontrollida; oskab loogiliselt arutleda, põhjendada ja tõestada ning väärtustada matemaatilist käsitlust kui analüüsimeetodit.

**Loodusained** – õpilane mõistab geograafilise asendi ja looduskeskkonna mõju inimühiskonna arengule, inimese arengule ja rahvastikuprotsessidele; majanduse ressursid. Teab, mis on ühiskonna jätkusuutlikkus ja säästlik tarbimine. Märkab üleilmastumise-, globaal- ja keskkonnaprobleeme. Väärtustab jätkusuutlikku ja vastutustundlikku ning loodushoidlikku eluviisi.

**Kunstiained** – Õpilane käsitleb Eesti, Euroopa ja erinevate maailma rahvaste kultuuri teemasid ja väärtustab kultuuriloomingut iluhinnangute muutumist ajas; oskab end loominguiliselt väljendada.

**Kehaline kasvatus** – Õpilane suudab mõista ja väärtustada kehalise aktiivsuse tähtsust tervisliku eluviisi osana eri ajastuil ning meditsiinisäavutuste rolli ühiskonna arengus; õpilasel on salliv suhtumine kaaslastesse ja järgib ausa koostöö põhimõtteid.

Ajalugu on teiste ainevaldkondadega seotud üldpädevuste kujundamise kaudu.

**Kultuuri- ja väärtuspädevuse** kujunemist toetavad kõik ainevaldkonna õppeained erinevate rõhuasetuste kaudu. Näiteks toetavad ajalugu, ühiskonnaõpetus ja geograafia suutlikkust mõista humanismi, demokraatia ja jätkusuutliku arengu põhimõtteid ning juhendada nendest oma

tegutsemises, samuti lugupidavat suhtumist erinevatesse maailmavaatelistesse ja kultuurilistesse tõekspidamistesse. Inimeseõpetus toetab väärtussüsteemide mõistmist, mõtete, sõnade ja tunnetega kooskõlas elamist, oma valikute põhjendamist ning enda heaolu kõrval ka teiste arvestamist. Oskust seista vastu kesksete normide rikkumisele ning järgida sotsiaalse õigluse ja eri soost inimeste võrdse kohtlemise põhimõtteid õpetab ühiskonnaõpetus.

**Enesemääratluspädevust** aitab vormida eeskätt inimeseõpetus, mis toetab õpilase eneseanalüüsivõime kujunemist, õpetab hindama oma nõrku ja tugevaid külgi, järgima terveid eluviise, lahendama iseendaga, oma vaimse ja füüsilise tervisega seonduvaid ning inimsuhetes tekkivaid probleeme. Rahvusliku, kultuurilise ja riikliku enesemääratluse kujunemist toetavad teisedki valdkonna õppeained.

**Õpipädevust arendatakse oskuses** organiseerida õpikeskkonda, leida õppimiseks vajalikke vahendeid ja teavet ning arendab õpioskusi, oskust õppimist mõtestada ja plaanida ning kasutada õpitud erinevates kontekstides.

**Suhtluspädevuse** kujundamisel arendatakse suutlikkust ennast selgelt ja asjakohaselt erinevates suhtlusolukordades väljendada; lugeda ning mõista teabe- ja tarbetekste ning ilukirjandust; kirjutada eri liiki tekste, kasutades kohaseid keelevahendeid ja sobivat stiili; väärtustada õigekeelsust ning väljendusrikast keelt taotlevad kõik valdkonna õppeained.

**Matemaatika-, loodusteaduste- ja tehnoloogiaalane pädevuse** arendamisega on seotud suutlikkus analüüsida erineval kujul esitatud statistilisi andmeid (graafikuid, tabeleid, diagramme) ning teha nende põhjal järeldusi, kasutada matemaatilisi sümboleid ja meetodeid erinevaid ülesandeid lahendades (nt ajaarvamist ja ressursse plaanides) ning tulemuse tõesust kontrollides. Seda toetavad õpetegevuse kaudu kõik valdkonna õppeained. Sotsiaalaineid õppides tutvutakse tehnika ja tootmise arengu seostega ühiskonna muutumise vältel; õpitakse hindama tehnoloogia rakendamisega kaasnevaid võimalusi ja ohte; mõistma tehnoloogia nüüdisaegseid arengusuundi ning tehnoloogia ja teaduse omavahelisi seoseid; rakendama tänapäevast tehnoloogiat tõhusalt ning eetiliselt oma õpi-, töö- ja suhtluskeskkonda kujundades; kasutama tehnovahendeid eesmärgipäraselt ning säästlikult, järgides seejuures ohutuse ja autoriõiguste kaitse nõudeid.

**Ettevõtlikkuspädevuse** peamine kujundaja on ühiskonnaõpetus, kuid aitavad teisedki valdkonna õppeained. Õpitakse nägema, analüüsima ja lahendama probleeme, seadma eesmärgi, valida ideede elluviimiseks sobivaid ja loovaid meetodeid ning tegema eesmärkide saavutamiseks koostööd.

### **3. Gümnaasiumiastme õpitulemused**

Gümnaasiumi lõpetaja:

- 1) tunneb ajalooliste ajastute iseloomulikke tunnuseid ja vaimulaadi, Eesti ajaloo seoseid Euroopa ja maailma ajalooga, mõistab ajaloolise arengu järjepidevust ning ajaloosündmuste ja -protsesside erineva tõlgendamise põhjusi;
- 2) tunneb maailma olulisemaid kultuurisaavutusi ja mõistab kultuuri järjepidevust, väärtustab kultuurilist mitmekesisust, teadvustab kultuuri rolli enesemääratlemises ning oma rolli kultuuri kandjana ja kultuuripärandi säilitajana;
- 3) võrdleb ning analüüsib poliitilisi, ühiskondlikke, olmelisi ja/või kultuurilisi arengusuundi ja probleeme, kirjeldab ideoloogiliste ning tehnoloogiliste muutuste mõju inimeste eluviisile ja väärtushinnangutele, võrdleb suurriikide mõju maailma majandusele ning poliitikale eri ajastutel, analüüsib riikidevahelist koostööd ja konfliktide lahendamise viise;
- 4) leiab, selekteerib, refereerib ja analüüsib kriitiliselt infot, erinevaid teabeallikaid, sh ajalookaarte ja seisukohti, hindab allika või käsitleuse usaldusväärsust, eristab fakti arvamusest; selgitab sündmuste või protsesside erineva tõlgendamise põhjuseid;
- 5) kasutab ajaloolist sõnavara, erinevaid õpivõtteid, korrigeerib oma eksimusi, koostab referaate ja uurimusi, kirjutab arutlusi, osaleb diskussioonis, töötab kaardiga, väljendab oma teadmisi ja oskusi suuliselt ja kirjalikult ning kasutab IKT vahendeid;
- 6) suudab rekonstrueerida minevikus elanud inimeste elu, vaadeldes maailma nende pilgu läbi ning võttes arvesse ajastu eripära.

### **4. Klass: 10. kl**

#### **4.1. "Üldajalugu"**

Õpilane:

- mõistab riigi, kultuuri ja ühiskonna olemuslikku seost antiikajal, keskajal ja uusajal
- iseloomustab uut maailmapilti ning selgitab renessansi, maadeavastuste ja reformatsiooni osa selle kujunemisel; analüüsib kriitiliselt erinevaid teabeallikaid;
- iseloomustab industriaalühiskonda ning analüüsib selle mõju inimeste igapäevaelule;

#### 4.2. Õppesisu (35t):

Õppesisu	Õpitulemused	Õppega seotud tegevuste orienteeruv maht
<p><b>Antiikaeg</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- Kreeka linnriigid: valitsemine, kodanikkond, elu-olu. Sparta ja Ateena.</li> <li>- Hellenid ja barbarid: Hellenite kasvatus, haridus ja igapäevane elu.</li> <li>- Kreeka kultuur: Mütoloogia ja religioon. Homerose eeposed. Ajalookirjutuse algus. Kõnekunst. Teater. Filosoofia: Sokrates, Platon, Aristoteles. Olümpiamängud.</li> <li>- Makedoonia tõus ja hellenism: Aleksander Suur.</li> <li>- Rooma riigi teke</li> <li>- Rooma vabariik ja selle korraldus.</li> <li>- Rooma tõus suurriigiks: Armee. Caesar. Keisrivõimu kehtestamine: Augustus. Lääne-Rooma ja Ida-Rooma.</li> <li>- Rooma ühiskond ja elu-olu: Perekond, kasvatus ja haridus. Rooma õigus. Rooma – antiikaja suurlinn. Ehituskunst.</li> <li>- Religioon: Ristiusu teke ja levik ning tõus riigiusuks.</li> <li>- Antiiktsivilisatsioonide saavutused ja tähtsus maailma ajaloos.</li> </ul>	<p>Õpilane:</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• mõistab riigi, kultuuri ja ühiskonna olemuslikku seost antiikaja näidete põhjal;</li> <li>• selgitab antiiktsivilisatsioonide tähtsust maailma ajaloos antiikaja näidete põhjal ning mõistab antiigipärandi olulisust tänapäeval;</li> <li>• tunneb ning võrdleb demokraatliku ja aristokraatliku linnriigi, Rooma vabariigi ja keisririigi toimimise põhimõtteid;</li> <li>• iseloomustab religiooni ja mütoloogia osa antiikaja inimese maailmapildis ning kristluse tekkelugu ja kujunemist riigiusuks;</li> <li>• iseloomustab näidete abil antiikkultuuri saavutusi, toob esile seosed antiikkultuuri ja Euroopa kultuuri kujunemise vahel, töötab ajastut iseloomustavate allikatega ning hindab neid kriitiliselt;</li> <li>• näitab kaardil Kreeka linnriike ja hellenistliku kultuuri levikuala ning Rooma riigi laienemist;</li> <li>• teab, kes olid Homeros, Herodotos, Sokrates, Platon, Aristoteles, Perikles, Aleksander Suur, Romulus,</li> </ul>	<p><b>10 t</b></p>

	<p>Caesar, Augustus, Constantinus Suur, Jeesus ja Paulus, ning iseloomustab nende tegevust;</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• teab ja kasutab kontekstis järgmisi mõisteid: <i>polis, aristokraatia, türannia, demokraatia, hellen, barbar, kodanik, senat, konsul, vabariik, keisririik, patriits, plebei, Piibel, Vana Testament, Uus Testament, Rooma õigus.</i></li> </ul>	
<p><b>Keskaeg</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- Rahvasterändamine ja Lääne-Rooma riigi langus.</li> <li>- Frangi riik: Karl Suur. Lääne-Euroopa riikide teke.</li> <li>- Ühiskond ja eluolu: Läänikord. Feodaalide ja talurahva elu-olu. Rüütlikultuur. Linnaühiskond: kaubandus, käsitöö, valitsemine.</li> <li>- Islami teke ja levik: Muhamed. Koraan.</li> <li>- Ilmalik võim ja vaimulik autoriteet: keisrivõim ja paavstlus. Religiooni dominantsus. Vaimulikud ordud. Ketserlus.</li> <li>- Ristisõjad.</li> </ul> <p>Ülikoolid ja skolastika.</p>	<p>Õpilane:</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• mõistab riigi, kultuuri ja ühiskonna olemuslikku seost keskaja kontekstis;</li> <li>• iseloomustab keskaja ühiskonda ja eluolu ning analüüsib kriitiliselt keskaja erinevaid teabeallikaid;</li> <li>• iseloomustab kiriku osa keskaja ühiskonnas ja kultuuris ning inimeste mõttemaailma kujundajana;</li> <li>• teab linnade tekkimise põhjusi ja iseloomustab, kuidas funktsioneeris linnaühiskond,</li> <li>• iseloomustab islami teket ja levikut ning väärtustab islami kultuuripärandit;</li> <li>• teab ristisõdade põhjusi ja tulemusi ning mõju kultuurile ja väärtushinnangutele;</li> <li>• iseloomustab keskaegsete ülikoolide tegevust;</li> <li>• seletab ja kasutab kontekstis järgmisi mõisteid: <i>kirik, klooster, vaimulikud ordud, ketserlus, inkvisitsioon, ristisõjad, läänikord, naturaalmajandus, raad, tsunft, gild, Hansa Liit, skolastika, koraan;</i></li> <li>• teab, kes olid Muhamed, Karl Suur, Innocentius III ja Aquino Thomas, ning iseloomustab nende tegevust.</li> </ul>	<p><b>10 t</b></p>

<p><b>Uusaeg</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- Uue maailmapildi kujunemine: Renessans ja humanism, maadeavastuste mõjud ja tagajärjed, reformatsioon ja vastureformatsioon.</li> <li>- Absolutism ja parlamentarism: poliitiline kaart uusaja alguses. Absolutism Prantsusmaal, parlamentarismi kujunemine ja kindlustumine Inglismaal. Ameerika Ühendriikide iseseisvumine.</li> <li>- Valgustus. Prantsuse revolutsioon ja Napoleoni sõjad, nende mõju Euroopale. Viini kongress. Rahvusluse tõus ja rahvusriikide teke.</li> <li>- Industriaalühiskond: Tööstuslik pööre, industriaalühiskonna iseloomulikud tunnused, masstootmine ja monopolid. Maailmamajandus, teaduse ja tehnoloogia areng uusajal.</li> </ul>	<p>Õpilane:</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>● mõistab riigi, kultuuri ja ühiskonna olemusliku seose ning väärtushinnangute muutumist uusajal;</li> <li>● iseloomustab uut maailmapilti ning selgitab renessansi, maadeavastuste ja reformatsiooni osa selle kujunemisel; analüüsib kriitiliselt erinevaid teabeallikaid;</li> <li>● teab, mis mõju avaldasid Prantsuse revolutsioon ja Napoleoni reformid Euroopale;</li> <li>● iseloomustab industriaalühiskonda ning analüüsib selle mõju inimeste igapäevaelule;</li> <li>● näitab ja analüüsib uusajal toimunud muutusi Euroopa poliitilisel kaardil;</li> <li>● tunneb teaduse ja tehnika arengu põhijooni ning tähtsamaid saavutusi uusajal;</li> <li>● seletab ja kasutab kontekstis järgmisi mõisteid: <i>renessanss, humanism, reformatsioon, absolutism, parlamentarism, valgustus, revolutsioon, reform, kapitalism, kolonialism, monopol, urbaniseerumine, sotsialism</i>;</li> <li>● teab, kes olid Leonardo da Vinci, Christoph Kolumbus, Fernão de Magalhães, Martin Luther, Louis XIV, Voltaire, George Washington, Napoleon, Karl Marx ja Otto von Bismarck, ning iseloomustab nende tegevust.</li> </ul>	<p><b>15 t</b></p>
---	---	--------------------

### 4.3. Eesti ajalugu I

#### Õpilane:

- tunneb tähtsamaid esiaja perioode;
- teab Balti ristsõja põhjusi, käikuja tulemusi;
- iseloomustab Eesti keskaja ühiskonda;
- iseloomustab rahvusvahelisi suhteid Läänemere piirkonnas 16. sajandil;

#### 4.4. Õppesisu (35t):

Õppesisu	Õpitulemused	Õppega seotud tegevuste orienteeruv maht
<p><b>Esiaeg</b> Tähtsamad arheoloogilised kultuurid. Muinasaja allikad ja nende uurimine. Kiviaja kultuurid Eestis: Kunda kultuur, kammkeraamika kultuur, nõrkeraamika ehk venekirveste kultuur – elanike peamised tegevusalad ja kultuuri iseloomustavad muistised. Metalliaeg: Pronksiaeg. Asva kultuur. Rauaaeg. Põlispõllundus, kalmed, linnused. Eesti muinasaja lõpul. Suhted naabritega. Idaslaavlased, balti hõimud, viikingid. Rahvusvaheliste kaubateede kujunemine ja Eesti. Eesti ühiskond esiaja lõpul. Sotsiaalne kihistumine. Maakonnad ja kihelkonnad. Linnused. Külad ja elamud.</p>	<p>Õpilane:</p> <ul style="list-style-type: none"><li>• teab ja iseloomustab tähtsamaid Eesti esiaja perioode inimeste tegevusalade ning eluolu muutuste alusel; tõlgendab muististe alusel inimeste eluolu ja ühiskondlikku korraldust ning uskumusi ja vaimulaadi;</li><li>• iseloomustab esiaja eestlaste suhteid naaberrahvastega ning vastastikuseid mõjutusi;</li><li>• iseloomustab Eesti halduskorraldust ja majanduslikku arengut esiaja lõpul;</li><li>• seletab ja kasutab kontekstis järgmisi mõisteid: <i>arheoloogiline kultuur, muistis, muinaslinnus, kalme, maakond, kihelkond, malev, animism.</i></li></ul>	<p><b>7 t</b></p>



<p>Muinasusund ja ristiusu levik Eestis. Muinasusundi seos loodusega. Vanimad teated ristiusu levikust Eestis.</p>		
<p><b>Muistne vabadusvõitlus.</b> Balti ristsõja põhjused. Muistse vabadusvõitluse käik. Eestlaste lüüasaamise põhjused ja tagajärjed. Henriku Liivimaa kroonika ajalooallikana. Vana-Liivimaa riigid. Riiklik korraldus ja poliitiline kaart. Seisused. Maapäev. Vana-Liivimaa riikide omavahelised suhted ja suhted naabritega. <b>Jüriöö ülestõus</b>, selle põhjused ja tagajärjed. Keskaja ühiskond Eestis. Läänikorraldus. Mõisate rajamine. Sunnismaisuse ja teoorjuse kujunemine. Keskaegsed linnad Eestis. Linnade valitsemine. Käsitöö, kaubandus, Hansa liit. Gildid ja tsunftid. Eluolu linnas. Kirik ja kultuur. Vaimulikud ordud ja kloostrid. Arhitektuur.</p>	<p>Õpilane:</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• analüüsib Balti ristsõja põhjusi, käiku ja tulemusi erinevate osaliste vaatenurgast;</li> <li>• tunneb muutusi Vana-Liivimaa riiklikus korralduses ja poliitilisel kaardil; iseloomustab suhteid naaberriikidega;</li> <li>• analüüsib Jüriöö ülestõusu tähtsust ja tähendust ajaloolise narratiivina;</li> <li>• iseloomustab Eesti keskaja ühiskonda: läänikord, talurahva õiguslik seisund ja majanduslik olukord, käsitöö ja kaubandus, eluolu linnades; loob seoseid Eesti ja Euroopa ajaloo vahel keskajal;</li> <li>• iseloomustab Eesti keskaja kultuuri põhijooni ning mõistab ristiusu mõju Eesti kultuurile, vaimuelule ja väärtushinnangute muutumisele; mõistab kultuurilist järjepidevust;</li> <li>• analüüsib kriitiliselt keskaja kroonikaid ja teisi teabetekste;</li> <li>• seletab ja kasutab kontekstis järgmisi mõisteid: <i>Vana-Liivimaa, Liivi ordu, vasallkond, mõis, teoorjus, sunnismaisus, adramaa</i>;</li> <li>• teab, kes olid Lembitu, Kaupo, piiskop Albert ja kroonik Henrik, ning iseloomustab nende tegevust.</li> </ul>	<p><b>20 t</b></p>

<p><b>Üleminekuajast keskajast uusaega</b></p> <p><b>Reformatsioon Eestis.</b> Haridusolud. Eestikeelse trükisõna algus.</p> <p><b>Liivi sõda.</b> Vana-Liivimaa asend Läänemere regioonis. Liivi sõja eellugu, käik ja tulemused.</p> <p><b>Eesti kolme kuningriigi valduses.</b> Riiklik korraldus ja poliitiline kaart. Vastureformatsioon.</p> <p><b>Kultuuri areng.</b> Balthasar Russowi kroonika ajalooallikana. Reformatsiooni ja vastureformatsiooni mõju vaimuelule.</p>	<p>Õpilane:</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>● iseloomustab rahvusvahelisi suhteid Läänemere piirkonnas 16. sajandil; võrdleb suurriikide mõju Läänemere piirkonnas 16. sajandil;</li> <li>● selgitab Liivi sõja eellugu, käiku ja tulemusi; analüüsib ning hindab allikate alusel sõja osaliste tegevust;</li> <li>● teab muutusi riiklikus korralduses ja poliitilisel kaardil sõdade ajal;</li> <li>● teab, kuidas toimus Rootsi võimu järkjärguline kehtestamine kogu Eesti alal;</li> <li>● iseloomustab reformatsiooni mõju ja tähtsust eesti kultuuriloos; analüüsib muutusi mentaliteedis ning vaimuelus;</li> <li>● teab, kes olid Balthasar Russow, Ivan IV ja Wolter von Plettenberg, ning iseloomustab nende tegevust.</li> </ul>	<p><b>8 t</b></p>
--	---	-------------------

## 5. Klass: 11. kl

### 5.1. Eesti ajalugu II

#### Õpilane:

- Iseloomustab Rootsi poliitikat Eesti- ja Liivimaal;
- mõistab luterluse mõju;

- analüüsib talurahva majanduslikku ja õiguslikku seisundit;
- teab tähtsamaid rahvusliku liikumise ettevõtmisi;

## 5.2. Õppesisu (35t):

Õppesisu	Õpitulemused	Õppega seotud tegevuste orienteeruv maht
<p><b>Rootsi aeg</b> Rootsi keskviim ja baltisaksa aadel.</p> <p><b>Majanduslik areng.</b> Talurahva õiguslik seisund ja majanduslik olukord. Reduktsioon ja selle tulemused. Manufaktuuride teke. Kaubandus.</p> <p><b>Vaimuelu ja kultuur.</b> Luterlus riigiusuna. Esimesed gümnaasiumid. Ülikooli asutamine Tartus. Rahvaharidus. Eestikeelse kirjasõna levik.</p>	<p>Õpilane:</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• iseloomustab Rootsi poliitikat Eesti- ja Liivimaal ning annab sellele allikate ja teabetekstide põhjal hinnangu; hindab allikate usaldusväärsust;</li> <li>• iseloomustab talurahva õigusliku ja majandusliku olukorra muutumist Rootsi ajal;</li> <li>• mõistab luterluse mõju ja Rootsi aja tähtsust eesti kultuuri ja hariduse arengus, ajaloos ning tänapäeval;</li> <li>• seletab ja kasutab kontekstis järgmisi mõisteid: rüütelkond, reduktsioon, vakuraamat, piiblikonverentsid, Vastne Testament, Academia Gustaviana;</li> <li>• teab, kes olid Bengt Gottfried Forselius, Gustav II Adolf, Johan Skytte ja Karl XI, ning iseloomustab nende tegevust.</li> </ul>	<p><b>10 t</b></p>
<p><b>Eesti XVIII sajandil</b></p>	<p>Õpilane:</p>	<p><b>10 t</b></p>

<p><b>Põhjasõda</b>, selle põhjused, käik ja tulemused. Rahvastikuprotsessid Eestis 16.–18. saj. Sõdade, haiguste, olmetingimuste ja näljahädade mõju rahvastikule. <b>Balti erikord.</b> Vene keskvõim ja baltisaksa seisuslik omavalitsus. Talurahva õiguslik seisund ja majanduslik olukord. Asehalduskord. <b>Vaimuelu 18. sajandil.</b> Baltisaksa kultuur ja talurahvakultuur. Rahvaharidus. Pietism ja valgustus.</p>	<ul style="list-style-type: none"> <li>● selgitab Põhjasõja põhjusi, tulemusi ja mõju;</li> <li>● iseloomustab Balti erikorda ning selle mõju Eesti arengule;</li> <li>● analüüsib allikate ja teabetekstide alusel talurahva majandusliku olukorra ning õigusliku seisundi muutumist;</li> <li>● analüüsib rahvastikuprotsesse mõjutanud tingimusi;</li> <li>● analüüsib Euroopa valgustusideede mõju eesti vaimuelule;</li> <li>● seletab ja kasutab kontekstis järgmisi mõisteid: <i>balti erikord, restitutsioon, asehalduskord, vennastekogud</i>;</li> <li>● teab, kes olid Karl XII, Peeter I, Katariina II, Anton Thor Helle ja August Wilhelm Hupel, ning iseloomustab nende tegevust.</li> </ul>	
<p><b>Eesti 19. sajandil ja 20. sajandi algul</b> <b>Talurahva vabanemine.</b> Pärisorjuse kaotamine Eestis. Talurahva omavalitsuse kujunemine. Talude päriseksostmine. Usuvahetusliikumine. Tööstuse areng. Erinevused Põhja- ja Lõuna-Eesti arengus. <b>Ärkamisaeg.</b> Eelärkamisaeg. Estofiilid. Tartu ülikool 19. sajandil. Eesti haritlaskonna kujunemise algus. Seltsiliikumine. Tähtsamad rahvusliku liikumise ettevõtmised ja nende eestvedajad, erimeelsused eesmärkide saavutamisel. <b>Moderniseeruv Eesti.</b> Majanduse areng.</p>	<p>Õpilane:</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>● teab, kuidas muutus talurahva õiguslik seisund ja majanduslik olukord, ning selgitab majandusprotsesside ja talurahvaseaduste seoseid;</li> <li>● mõistab ärkamisaja tähendust ja tähtsust ning selle mõju kodanikuühiskonna kujunemisele Eesti ajaloos;</li> <li>● iseloomustab rahvusliku liikumise eeldusi ja seoseid Euroopaga;</li> <li>● teab, millised olid tähtsamad rahvusliku liikumise ettevõtmised ning kes olid rahvusliku liikumise eestvedajad; analüüsib allikate alusel rahvusliku liikumise ettevõtmisi ja ideid;</li> </ul>	<p><b>15</b></p>

<p>Raudteede ehitamine. Selle mõju majanduslikule ja sotsiaalsele arengule. Suurtööstuse kujunemine. Põllumajanduse areng. Talurahva kihistumine. Ülevenemaaliste seaduste laienemine Eestile. Venestusaja mõju haridusele, kultuurile ja rahvuslikule liikumisele. Rahvusliku professionaalse kultuuri kujunemine. Uus rahvuslik tõus. Poliitilised rühmitused. 1905. aasta sündmused ja nende mõju ühiskonnale.</p>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• iseloomustab muutusi Eesti ühiskonnas ja ühiskondlik-poliitilise mõtte arengut XIX sajandi lõpul ning loob seoseid omariikluse kujunemisega;</li> <li>• seletab ja kasutab kontekstis järgmisi mõisteid: <i>estofiil, ärkamisaeg, rahvuslik liikumine, venestamine, Aleksandrikool</i>;</li> <li>• teab, kes olid Karl Ernst von Baer, Friedrich Reinhold Kreutzwald, Johann Voldemar Jannsen, Jakob Hurt, Carl Robert Jakobson, Lydia Koidula ja Jaan Tõnisson, ning iseloomustab nende tegevust.</li> </ul>	
---	--	--

### 5.3. „Lähiajalugu I – Eesti ja maailm 20. sajandi esimesel poolel“

#### Õpilane:

- iseloomustab suurriikide arenguhooni;
- teab Esimese maailmasõja põhjusi, käiku ja tagajärgi
- oskab iseloomustada maailmasõdadevahelist ühiskonda
- teab Teise maailmasõja põhjusi, käiku ja tagajärgi

### 5.4. Õppesisu (35t):

Õppesisu	Õpitulemused	Õppega seotud tegevuste orienteeruv maht
<p><b>Maailm Esimese maailmasõja eel Suurriikide arenguhooni:</b> - poliitiliste süsteemide erinevused;</p>	<p>Õpilane:</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• iseloomustab suurriikide arenguhooni ja rolli muutumist rahvusvahelistes suhetes;</li> </ul>	<p><b>3 t</b></p>

<p>- Venemaa;</p> <p><b>Maailma majandus:</b></p> <p>- teadusrevolutsioon,</p> <p>- monopolid,</p> <p>- kapitali eksport,</p> <p>- vabaturumajandus ja protektsionism;</p> <p><b>Suurriikide liidud:</b></p> <p>kujunemise põhjused ja tagajärjed.</p>	<ul style="list-style-type: none"> <li>● teab suurriikide sõjalis-poliitilisi blokke ning analüüsib Antanti ja Kolmikliidu taotlusi;</li> <li>● tunneb maailma poliitilist kaarti enne Esimest maailmasõda: näitab kaardil suurriikide sõjalistesse blokkidesse kuuluvaid riike, koloniaalimpeeriume;</li> <li>● iseloomustab maailma majanduse arenguhooni; analüüsib teaduse ja tehnika mõju;</li> <li>● seletab ja kasutab kontekstis järgmisi mõisteid: <i>imperialism, monopol, Antant, Kolmikliit.</i></li> </ul>	
<p><b>Esimene maailmasõda</b></p> <p><b>Esimene maailmasõda</b></p> <p>- põhjused;</p> <p>- sõdivad pooled ja tähtsamad sõjatandrid;</p> <p>- Esimese maailmasõja tagajärjed: impeeriumide lagunemine, uute rahvusriikide teke;</p> <p>- Eesti iseseisvumine: eeldused, Eesti iseseisvumine, Vabadussõda, Tartu rahu.</p>	<p>Õpilane:</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>● analüüsib Esimese maailmasõja põhjusi ning sõdivate poolte taotlusi;</li> <li>● analüüsib Esimese maailmasõja tagajärgi ja mõju maailma arengule;</li> <li>● analüüsib Eesti omariikluse saavutamise eeldusi ja protsessi;</li> <li>● teab Eesti Vabadussõja sündmusi ning kirjeldab sõja käiku kaardi alusel;</li> <li>● mõistab Vabadussõja ja Tartu rahu tähendust Eesti Vabariigi kindlustumisel;</li> <li>● seletab ja kasutab kontekstis järgmisi mõisteid: <i>Veebruarirevolutsioon, autonoomia, Asutav Kogu, Landeswehr, Tartu rahu;</i></li> <li>● teab, kes olid Nikolai II, Vladimir Lenin, Jaan Poska, Johan Laidoner ja Konstantin Päts, ning iseloomustab nende tegevust.</li> </ul>	<p><b>10 t</b></p>

<p><b>Maailmasõdadevaheline aeg: demokraatia ja diktatuurid</b>  <b>Maailmasõdadevaheline aeg: demokraatia ja diktatuurid</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- Euroopa-kesksus ning rahvusvahelised suhted;</li> <li>- demokraatia levik;</li> <li>- demokraatia põhijooned Suurbritannia, Prantsusmaa ja USA näitel: poliitiline süsteem, majandus, ühiskonnaelu;</li> <li>- majanduskriis: põhjused, levik ja mõju, Roosevelti uus kurss;</li> <li>- autoritarism, totalitarism:, fašism, natsionaalsotsialism, kommunism;</li> <li>- diktatuuride iseloomulikud jooned, eripärad ja levik: poliitiline süsteem, majandus, ühiskonnaelu;</li> <li>- uute konfliktide kujunemine, kriisikolled;</li> <li>- Eesti tee demokraatialt autoritarismile: poliitiline süsteem, majandus, ühiskonnaelu.</li> </ul>	<p>Õpilane:</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>● analüüsib ja võrdleb rahvusvahelisi suhteid 1920. ja 1930. aastail ning teab muutuste põhjusi;</li> <li>● teab ja iseloomustab rahvusvahelisi kriise: Kaug-Ida, Etioopia, Hispaania kodusõda;</li> <li>● iseloomustab majanduse arengut maailmasõdadevahelisel perioodil ning selgitab majanduskriisi põhjusi ja mõju;</li> <li>● analüüsib ning võrdleb demokraatlikku ja diktatuurset ühiskonda;</li> <li>● analüüsib Eesti ühiskonna poliitilist arengut 1920. ja 1930. aastail, selgitab autoritarismi kujunemise põhjusi ja mõju ühiskonnale ning iseloomustab vaikivat ajastut;</li> <li>● seletab ja kasutab kontekstis järgmisi mõisteid: <i>demokraatia, diktatuur, autoritarism, totalitarism, kommunism, NSVL, fašism, natsionaalsotsialism, Rahvasteliit, Versailles' süsteem, vaikiv ajastu, parlamentarism, vabadussõjalased;</i></li> <li>● teab, kes olid Jossif Stalin, Adolf Hitler, Benito Mussolini, Franklin D. Roosevelt, Konstantin Päts ja Jaan Tõnisson, ning iseloomustab nende tegevust.</li> </ul>	<p style="text-align: center;"><b>12 t</b></p>
<p><b>Teine maailmasõda</b>  <b>Teine maailmasõda</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- Teine maailmasõda kui Esimese maailmasõja jätk;</li> <li>- põhjused: Saksamaa taotlused, NSVL eesmärgid, lepituspoliitika;</li> </ul>	<p>Õpilane:</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>● analüüsib rahvusvahelisi suhteid Teise maailmasõja eel;</li> <li>● iseloomustab Teise maailmasõja põhjusi ja tagajärgi Eestis, Euroopas ja maailmas;</li> </ul>	<p style="text-align: center;"><b>10 t</b></p>

<ul style="list-style-type: none"> <li>- Eesti Teises maailmasõjas: iseseisvuse kaotamine;</li> <li>- sõdivad pooled: Saksamaa ja tema liitlased, Hitleri-vastane koalitsioon ja selle kujunemine: Atlandi Harta, Teherani, Jalta ja Potsdami konverentside tähtsus;</li> <li>- tähtsamad sõjatandrid ja lahingud: rinded, tähtsamad lahingud (Pearl Harbor, Moskva, Midway, Stalingrad, Kursk, El-Alamein, Normandia dessant);</li> <li>- Teise maailmasõja tulemuste vastuolulisus ja selle tagajärjed maailma poliitilisele, majanduslikule ja ideoloogilisele arengule.</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>● iseloomustab sõjategevust kaardi järgi;</li> <li>● teab Hitleri-vastase koalitsiooni kujunemislugu;</li> <li>● teab, kes olid Winston Churchill, Charles de Gaulle, Dwight Eisenhower, Georgi Žukov, Johannes Vares, ning iseloomustab nende tegevust;</li> <li>● seletab ja kasutab kontekstis järgmisi mõisteid: <i>Anšluss, Müncheneri konverents, MRP, baasideleping, Atlandi Harta, ÜRO.</i></li> </ul>	
--	---	--

## 6. Klass: 12.kl

### 6.1. „Lähiajalugu II – Eesti ja maailm 20. sajandi teisel poolel“

#### Õpilane:

- analüüsib külma sõja põhjusi ja kujunemist;
- teab Euroopa integratsiooni kujunemist ja põhietappe;
- analüüsib kommunistliku süsteemi lagunemise põhjusi;

#### 6.2. Õppesisu (35t):



Õppesisu	Õpitulemused	Õppega seotud tegevuste orienteeruv maht
<p><b>Külm sõda</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- Eesti Teises maailmasõjas: okupatsioonid, sõjakaotused ja –kahjud, sõja mõju inimeste elukäikudele. Pagulaskond.</li> <li>- külma sõja kujunemine ja selle avaldumise vormid: võidurelvastumine, sõjalised liidud; kriisid: Korea sõda, Suessi kriis, Kuuba kriis, Vietnami sõda, Berliini kriisid;</li> <li>- kahepooluseline maailm: USA ja NSVL vastasseis; lõhestatud Saksamaa: lõhestamine, kahe Saksa riigi vahelised suhted.</li> </ul>	<p>Õpilane:</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>● analüüsib Teise maailmasõja mõju Eesti ajaloole;</li> <li>● analüüsib külma sõja põhjusi ja kujunemist ning teab avaldumisvorme;</li> <li>● analüüsib külma sõja kriiside tekkimise põhjusi ning osaliste taotlusi ja tulemusi;</li> <li>● analüüsib rahvusvahelist olukorda külma sõja ajal;</li> <li>● iseloomustab kahe Saksa riigi arengut külma sõja ajal;</li> <li>● teab, kes olid Otto Tief, Harry Truman, John F. Kennedy, Nikita Hruštšov, Fidel Castro, Konrad Adenauer ja Willy Brandt, ning iseloomustab nende tegevust;</li> <li>● seletab ja kasutab kontekstis järgmisi mõisteid: <i>Saksa okupatsioon Eestis, suvesõda, külm sõda, kriisikolle, NATO, VLO, võidurelvastumine, raudne eesriie.</i></li> </ul>	<b>10 t</b>
<p><b>Demokraatlik maailm pärast Teist maailmasõda</b></p> <p>USA poliitiline süsteem, majandus ja ühiskonnaelu</p> <p>Ühise Euroopa-identiteedi otsingud, Euroopa integratsioon.</p>	<p>Õpilane:</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>● analüüsib demokraatlike riikide arengu põhijooni;</li> <li>● teab Euroopa integratsiooni kujunemist ja põhietappe;</li> <li>● teab, kes olid Ronald Reagan ja Robert Schumann, ning iseloomustab nende tegevust;</li> <li>● seletab ja kasutab kontekstis järgmisi mõisteid: <i>Euroopa Liit, Euroopa Nõukogu, OSCE.</i></li> </ul>	<b>6 t</b>
<p><b>NSVL ja kommunistlik süsteem</b></p> <p>kommunistliku süsteemi kujunemine</p>	<p>Õpilane:</p>	<b>12 t</b>

<ul style="list-style-type: none"> <li>- kommunistliku süsteemi kujunemine</li> <li>- Ida-blokk: poliitiline süsteem, majandus, ühiskonnaelu, Moskva poliitika ja kriisid: Ungari ülestõus, Praha kevad, Poola kriisid</li> <li>- NSVL: stalinism, sula, stagnatsioon</li> <li>- Eesti NSV: ühiskond, majanduse areng, rahvastik, vastupanu vormid, Välis-Eesti.</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>● analüüsib kommunistliku süsteemi kujunemislugu ja põhijooni;</li> <li>● iseloomustab NSVLi ühiskonnaelu arengut;</li> <li>● analüüsib kommunistliku süsteemi kriiside põhjusi ja tagajärgi;</li> <li>● analüüsib Eesti ühiskonna arengut Nõukogude okupatsiooni ajal;</li> <li>● seletab ja kasutab kontekstis järgmisi mõisteid: <i>kollektiviseerimine, industrialiseerimine, stalinism, sula, stagnatsioon, dissidentlus, Brežnevi doktriin, plaanimajandus, sotsialismileer, liiduvabariik, kultuurirevolutsioon;</i></li> <li>● teab, kes olid Jossif Stalin, Nikita Hruštšov, Leonid Brežnev, Mao Zedong, Johannes Käbin, Aleksander Dubček ja Lech Walesa, ning iseloomustab nende tegevust.</li> </ul>	
<p><b>Maailm sajandivahetusel</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- NSVLi ja kommunistliku süsteemi lagunemine: Berliini müüri langemine, majanduslikud ja poliitilised reformid NSVL-s; kommunistliku bloki lagunemise ja kommunistlike ideede krahhi mõju väärtushinnangutele;</li> <li>- külma sõja lõpp ja geopoliitilised muudatused: poliitilise kaardi muutumine;</li> <li>- USA rolli muutus: uus jõudude vahekord maailmas;</li> <li>- Eesti iseseisvuse taastamine. Integratsioon Euroopasse ja maailma: laulev revolutsioon, riikluse taastamine; uued pingekolded: Balkani kriis.</li> </ul>	<p>Õpilane:</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>● analüüsib kommunistliku süsteemi lagunemise põhjusi;</li> <li>● teab ja näitab muutusi maailma poliitilisel kaardil pärast külma sõja lõppu;</li> <li>● analüüsib jõudude vahekorra muutusi rahvusvahelistes suhetes ning uute pingekollete kujunemist;</li> <li>● analüüsib Eesti iseseisvuse taastamist ning teab riikluse ülesehitamise käiku;</li> <li>● selgitab Eesti integreerumist Euroopasse ja maailma;</li> <li>● teab, kes olid Ronald Reagan, Mihhail Gorbatšov, Boriss Jeltsin, George Bush, Helmut Kohl, Vaclav</li> </ul>	<b>7 t</b>

	<p>Havel, Arnold Rüütel, Lennart Meri, Edgar Savisaar ja Mart Laar, ning iseloomustab nende tegevust;</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• seletab ja kasutab kontekstis järgmisi mõisteid: <i>perestroika, glasnost, laulev revolutsioon, Rahvarinne, Balti kett, interrinne, ERSP, Eesti Kongress, Põhiseaduse Assamblee.</i></li> </ul>	
--	--	--

### 6.3. „Lähiajalugu III – 20. sajandi arengu põhijooned: Eesti ja maailm“

#### Õpilane:

- teab tähtsamaid ideoloogiaid ja nende põhiseisukohti
- tunneb inimeste väärtushinnangute muutumist sõja ja rahu küsimustes
- iseloomustab inimsusevastaseid kuritegusid

#### 6.4. Õppesisu (35t):

Õppesisu	Õpitulemused	Õppega seotud tegevuste orienteeruv maht
<p><b>Eluolu ja kultuur</b></p> <p>- ühiskondlikud liikumised ja ideoloogiad: sotsialism, liberalism, noorsooliikumine, neegriliikumine, feminism, keskkonnakaitse. Ühiskondlike liikumiste ja ideoloogiate avaldumine kultuuris;</p> <p>- muutused eluolus: viktoriaanliku maailma lagunemine, naiste emantsipatsioon, spordi populaarsuse kasv, mood, massikultuur, kodumasinad;</p>	<p>Õpilane</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• teab tähtsamate ideoloogiate põhiseisukohti ja iseloomustab nende mõju ühiskonnale;</li> <li>• teab teaduse ja tehnika arengu saavutusi ning iseloomustab nende rakendumist igapäevaelus;</li> <li>• analüüsib kultuuri arengu põhijooni ning seostab neid ühiskonnas toimunud muutustega.</li> </ul>	<p><b>12 t</b></p>

<ul style="list-style-type: none"> <li>- teaduse ja tehnika areng: autoajastu, raadio, televisioon, arvuti ja internet, kosmoseajastu;</li> <li>- kultuurivaldkondade arengu iseloomulikud jooned: vaimse murrangu ilmingud kunstis, kirjanduses, arhitektuuris, muusikas;</li> <li>- multikultuursuse kontseptsioon;</li> </ul> <p>poliitiliste olude mõju Eesti kultuurile ja eluolule</p>		
<p><b>Sõja ja rahu küsimus</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>● suhtumine sõdadesse: patsifism, võidurelvastumine, desarmeerimine, tuumasõja oht;</li> <li>● rahvusvahelised organisatsioonid: Rahvasteliit, ÜRO, NATO, uue maailmakorra loomise katsed;</li> <li>● konfliktid ja nende lahendamise püüded Lähis-Ida näitel.</li> </ul> <p>Eesti osalemine rahvusvaheliste organisatsioonide töös.</p>	<p>Õpilane</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>● analüüsib, mis asjaoludel kujunesid ja muutusid inimeste hoiakud ning väärtushinnangud sõja ja rahu küsimuses 20. sajandi jooksul;</li> <li>● analüüsib rahvusvaheliste organisatsioonide rolli riikidevahelistes suhetes;</li> <li>● teab Lähis-Ida kriisikolde kujunemise põhjusi, selgitab kriisi olemust ja püüdeid seda lahendada;</li> <li>● seletab ja kasutab kontekstis järgmisi mõisteid: <i>desarmeerimine, võidurelvastumine, patsifism.</i></li> </ul>	<b>9 t</b>
<p><b>Inimsusevastased kuriteod</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- massikuritegude ideoloogilised alused ja psühholoogilised juured;</li> <li>- koonduslaagrid, GULAG;</li> <li>- küüditamised;</li> <li>- natsismikuriteod: holokaust;</li> <li>- kommunistikuriteod;</li> <li>- genotsiid, etnilised puhastused.</li> </ul> <p>Inimsusevastased kuriteod Eestis.</p>	<p>Õpilane</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>● selgitab, millised arengud ühiskonnas tegid võimalikuks inimsusevastaste kuritegude toimepaneku;</li> <li>● mõistab inimsusevastaste kuritegude olemust ning nende taunimise ja vältimise vajalikkust;</li> <li>● teab inimsusevastaste kuritegude toimepanemise viise ja nende tagajärge;</li> <li>● seletab ja kasutab kontekstis järgmisi mõisteid: <i>genotsiid, holokaust, küüditamine, GULAG.</i></li> </ul>	<b>9 t</b>
<p><b>Muu maailm</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- koloniaalsüsteemi lagunemine ja selle tagajärjed;</li> </ul>	<p>Õpilane</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>● iseloomustab koloniaalsüsteemi toimimist, selle</li> </ul>	<b>5 t</b>

- uute vastasseisude kujunemine, terrorism; islamimaailma aktiviseerumine ja vastuolud läänega.	lagunemise põhjusi ja tagajärgi; <ul style="list-style-type: none"> <li>● analüüsib uute vastasseisude kujunemist maailmas pärast külma sõja lõppu.</li> </ul>	
--	--	--

## 7. Hindamine

Töid hindab aineõpetaja, kes õppeaasta alguses tutvustab õpilastele hindamise korda. Ka lastevanematel on õigus õpetajalt saada infot hindamisaluste kohta.

### Hindamise juures arvestatakse:

- materjali raskust;
- iseseisvust ja loomingulisust vastamisel;
- vastuse õigsust, arusaamist ajaloo faktidest ja mõjudest, vastuse korrektset vormistamist;
- kirjalike tööde täitmise täpsust;
- vigade arvu ja ulatust

### Hindamine jaguneb:

- jooksvad hinded; see tähendab, et hinnatakse üksikuid õppetulemusi, teatud kindla teema oskust
- kokkuvõtvad hinded (kursuste hinded)

### Jooksvad hinded võivad olla:

- kontrolltööd
- praktilised tööd
- testid
- presentatsioonid
- suulised vastused
- vihiku korrasolek
- koduste kirjalike tööde täitmine
- grupitöö
- referaat
- konspekti koostamine

### **Suulise vastamise hindamine:**

- tunnis individuaalne vastamine
- tunnivälisel üritusel osalemine
- teiste õpilaste eksimuste parandamine
- oskus kasutada vastuses erinevaid ajalooeadmisi (õpiku tekst, õpetaja jutt, täiendavad materjalid)
- töö ajalooallikatega ja nende analüüs
- töö grupis
- iseseisvad, praktilised, loomingulised tööd
- viktoriinid
- presentatsioonide tegemine

### **Kirjalike tööde hindamine:**

- iseseisev ülesannete lahendamine
- ainealane etteütetus
- testid
- referaat
- töö allikatega

### **Kokkuvõttev hindamine**

- kokkuvõtvalt hinnatakse kursusehinnetega viie palli süsteemis

### **Hindamiskriteeriumid**

- hindegaga „5” ehk „väga hea” hinnatakse vaadeldava perioodi või vaadeldava temaatika õpitulemuste saavutatust, kui õpilase saavutatud õpitulemused vastavad ainekavas püstitatud eesmärkidele täiel määral ja ületavad neid;
- hindegaga „4” ehk „hea” hinnatakse vaadeldava perioodi või vaadeldava temaatika õpitulemuste saavutatust, kui saavutatud õpitulemused vastavad üldiselt ainekavas püstitatud eesmärkidele;
- hindegaga „3” ehk „rahuldav” hinnatakse vaadeldava perioodi või vaadeldava temaatika õpitulemuste saavutatust, kui saavutatud õpitulemused vastavad ainekavas püstitatud eesmärkidele, kuid esineb puudusi ja vigu;

- hindegga „2” ehk „puudulik” hinnatakse vaadeldava perioodi või vaadeldava temaatika õpitulemuste saavutatust, kui saavutatud õpitulemustes esineb olulisi puudusi;
- hindegga „1” ehk „nõrk” hinnatakse vaadeldava perioodi või vaadeldava temaatika õpitulemuste saavutatust, kui saavutatud õpitulemustes esineb olulisi puudusi ja areng puudub

**Kirjalike tööde hindamine:**

Hinne «5» - 100-90 %

Hinne «4» - 89-75 %

Hinne «3» - 74-50 %

Hinne «2» - 49-20 %

Hinne «1» - 19- 0 %